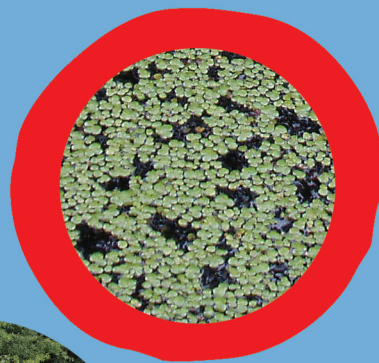

Biologiske registreringer i og rundt Postdammen på Nordstrand, Oslo 2008

Kjell Magne Olsen

Biologiske registreringer i og rundt Postdammen på Nordstrand, Oslo 2008

Kjell Magne Olsen

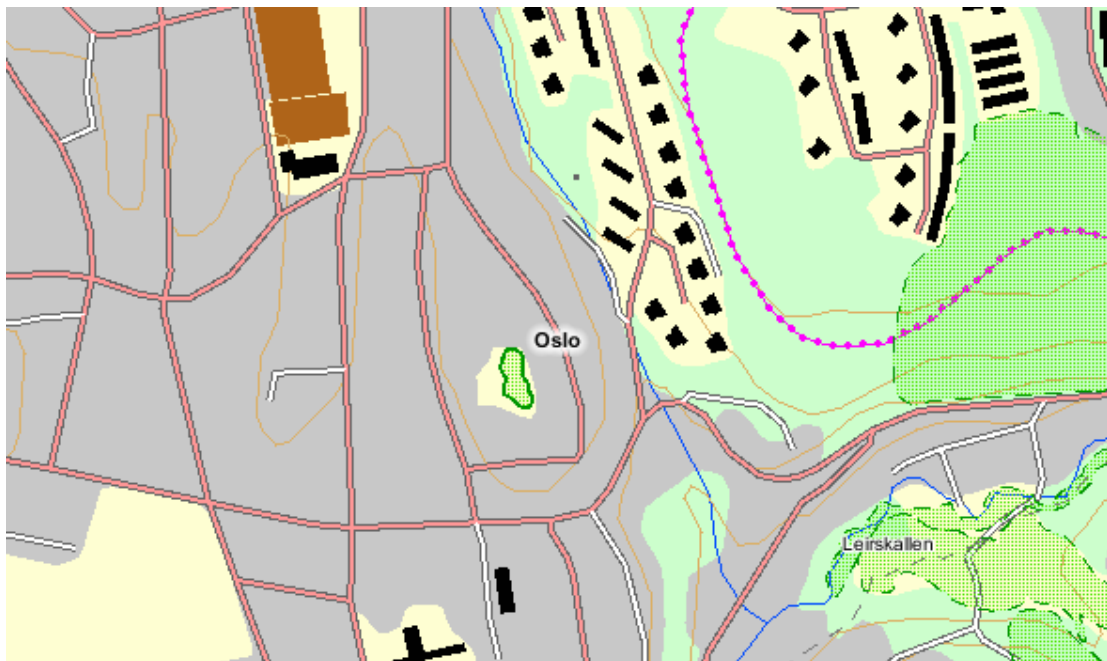
Stiftelsen BioFokus, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Notat 29. august 2008

På oppdrag fra Rambøll Norge AS v/Kari O. Haugland (som i samarbeid med Naturplan AS jobber for Oslo kommune, Friluftsetaten v/Bård Bredesen) har BioFokus i 2008 gjort registreringer i og rundt Postdammen i Kaptein Oppegaardsvei 8 på Nordstrand i Oslo. Oppdraget er del av en utredning i forbindelse med at det utarbeides regulerings- og verneplaner for et antall områder i Oslos byggesone som er dokumentert eller potensielt viktige for biologisk mangfold. Postdammen har tidligere vært undersøkt av Leif Åge Strand i forbindelse med amfibieregistreringer (i 1988 og 1989), da ble både padde, buttsnutefrosk og liten salamander påvist, sammen med karuss (Strand 2002) Strand skal også i senere tid ha besøkt dammen, men ved dette besøket ble kun padde og karuss påvist (jf. oppdragsteksten til dette prosjektet, i e-post av 23. juni 2008). Vårt oppdrag gikk ut på å kartlegge flora og fauna i og rundt dammen, samt vurdere områdets egnethet for de ulike organismene og eventuelle skjøtselstiltak som kan iverksettes for å forbedre forholdene. Det var særlig amfibienes bruk av dammen og landarealene rundt, og deres relasjon til eventuelle fiskearter, som skulle vurderes. Vannkjemiske målinger var ønskelig, men slike har ikke blitt foretatt (dette var avklart med oppdragsgiver på forhånd).

Dammen er kartlagt som en svært viktig naturtype (verdi A) i DN's NATURBASE (<http://dnweb12.dimat.no/nbinnsyn/asp/faktaark.asp?iid=BN00011920&eLeft=265270&eBottom=6643114&eRight=266007&eTop=6643883>) med bakgrunn i Strands registreringer av rødlistede amfibier (se Figur 1). Det foreligger så vidt vites ingen dokumentasjon på hvilke øvrige organismer som finnes i og rundt dammen.

BioFokus v/Kjell Magne Olsen gjorde feltarbeid ved dammen 14. august 2008, i stort sett overskyet oppholdsvær, men helt på slutten var det også en liten periode med sol. Innsamlet materiale er bestemt i lab i uke 35.

Postdammen. Kartet er hentet fra DN's NATURBASE. Det grønne området utgjør naturtypeområdet, men som man kan se av figur 2, så er våtmarksområdet større enn dette, og samsvarer mer med det gule arealet.

Figur 2. Postdammen på Økonomisk kartverk (ØK). Kartet er hentet fra Norgeslasset hos Statens kartverk.

Registreringer i august 2008.

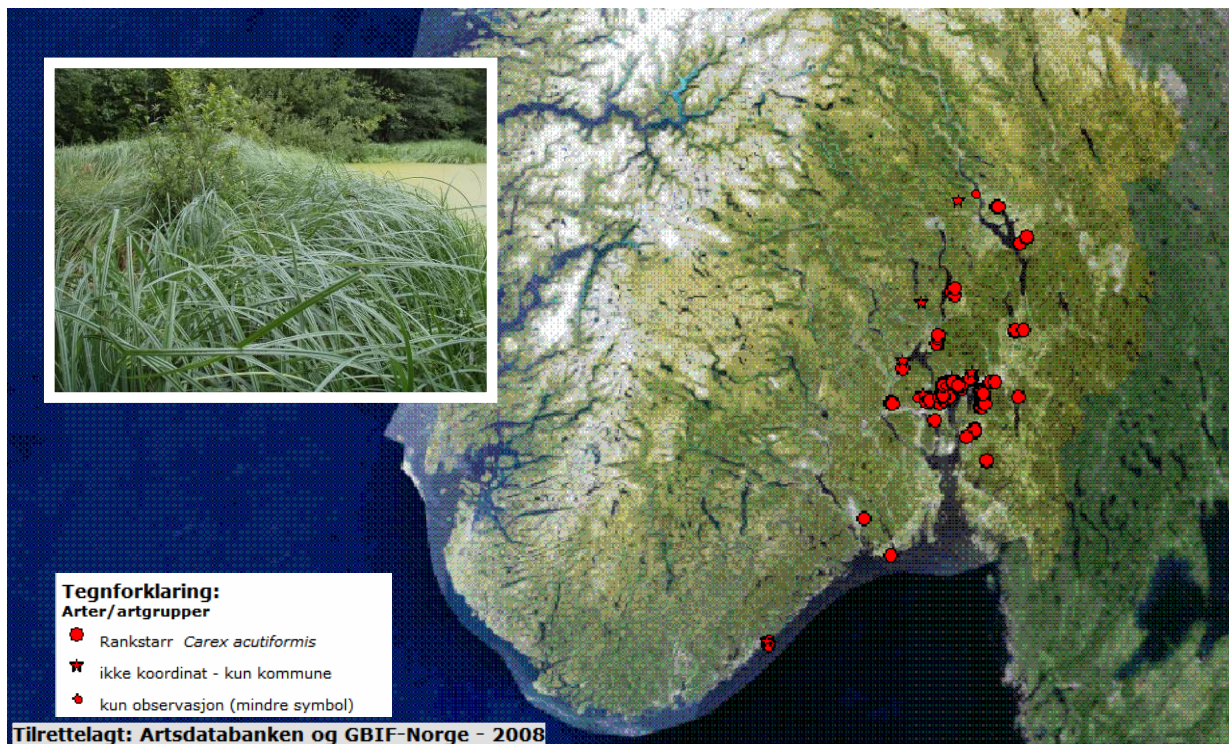
Flora og vegetasjon.

Dammen er helt dekket av den tidligere rødlistearten stor andemat (se Figur 3 og 4), og i tillegg domineres kantvegetasjonen av flaskestorr og et større parti i sør av rødlistearten stautstorr (EN) (se Figur 5). Øvrige karplanter registrert i nær tilknytning til dammen: myrrapp, slyngsøtvier, gråselje, flikbrønsle, mannasøtgras, myrmaure, breitt dunkjevle, sverdlilje, stornesle, ask, gråor, svartor, krypfredlaus, skogburkne, skogsnelle, slåttstorr, krypkvein, gul nykkerose og liten andemat (ble ikke funnet på selve dammen, men i en liten pytt inne i stautstorrbestandet)

Figur 3 og 4. Stor andemat dekker hele dammen. Sporene i bildet til venstre skyldes to stokkender.

Vest for selve «vannspeilet» har det tidligere vært åpent vann og en liten øy (se Figur 2), men mesteparten av dette har nå grodd igjen, og mye utgjøres av sumpskog, selv om det fremdeles finnes mindre, delvis temporære, vannansamlinger også i dette området (se Figur 6 og 7). Vegetasjonen domineres nå av viersumpskog og skogsivaks, sammen med selje, svartor, myrhatt, mannasøtgras, sennegras(?), stor andemat, broddtelg, sau-/geittelg, gråstorr, flaskestorr, sverdlilje, slyngsøtvier og en ubestemt mispel.

Figur 5. Utbredelsen til stautstorr (=rankstarr) i Norge, hentet fra Artsdatabankens Artskart. Innfelt: stautstorrbestandet i Postdammen.

Figur 6 og 7. Liten vannansamling og viersumpskog i området vest for dammen.

Utenfor dam- og sumpskogsområdet er det et belte av annen, tørrere skog i varierende bredde, men jevnt over ganske smalt, før det utenfor et gjerde går over i mer hagepregete arealer på naboeiendommene (se Figur 8, 9 og 10). I denne skogen finnes bl.a. tre- og buskslagene spisslønn, osp, krossved, lind, ask, furu, leddved, rogn, gran, dunbjørk, låglandsbjørk, kirsebær, hegg og rødlistearten barlind (VU; denne finnes bare som et fåtall 10-40 cm høye planter like sør for dammen, og er sannsynligvis spredt fra en nærliggende hage), samt de innførte artene naverlønn, alpegullregn, raudhyll og en ubestemt kornell. Dessuten finnes kratthumleblom, stankstorkenebb, hundegras, vivendel, snerprøyrkvein, blåbær, knollerteknapp, hårfrytle, skogfiol, krypfredlaus, firkantperikum, gaukesyre, engkvein, gjerdevikke, liljekonvall, stormarimjelle, einstape, lundrapp, gulflatbelg, markjordbær, sølvbunke, skogstorkenebb, skvallerkål, bringebær, vill-/alperips, smørbukk og lækjeveronika. På de tørrere områdene på «øya» står bl.a. skogkløver, sauesvingel, eik, hassel og blåhegg.

I skogen, og delvis i de mer opparbeidete arealene nær huset, ligger flere annsamlinger av kvister, plankebiter, ved og annet som er vel egnet som skjul for bl.a. samandre og mange invertebrater (se figur 11 og 12).

Figur 8, 9 og 10. Interiør fra skogen rundt dammen/sumpskogen.

Figur 11 og 12. Kvister, trestokker og vedstabler er egnete steder for bl.a. salamandre i landfasen.

Fauna.

Det ble brukt til sammen ca. 1,5 timer til innsamling av dyr mer eller mindre knyttet til dammen, og denne må således anses som relativt godt undersøkt. Det er imidlertid ingen tvil om at en lang rekke organismer som finnes i dammen ikke ble fanget opp i løpet av undersøkelsen, og det kan godt finnes både rødlistede og for øvrig sjeldne arter i dammen i tillegg til de registrerte. I tillegg til ferskvannsundersøkelsene, ble noe tid ble brukt til å samle landbaserte invertebrater, men i denne sammenheng ble det på ingen måte gått grundig til verks.

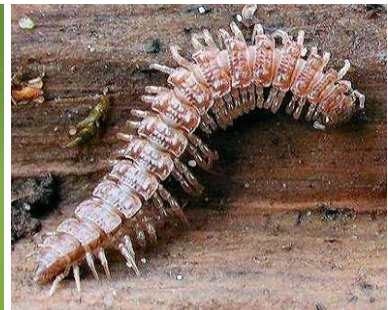
Av amfibier ble det kun registrert liten salamander (NT; kun to rumpetroll ble påvist, til tross for målrettet leting) og en ubestemt voksen frosk (som hoppet i dammen før den kunne identifiseres). Verken padde eller spissnutefrosk ble funnet, selv om begge disse skal være funnet her tidligere; begge disse vil nok være lettere å påvise tidligere på året, så det kan ikke utelukkes at de fremdeles finnes her. Kun én liten damkaruss ble fanget i stangsilen, men disse vil relativt lett kunne gjemme seg unna på en slik måte at de ikke fanges opp. Det er derfor ikke mulig å gi noe eksakt estimat på hvor mye karuss det er i dammen. Ettersom fisken var

Figur 13. Damkaruss fra en dam ved Glomsås, Sør- Odal, i 2007.

veldig liten, til tross for at den hadde trekk som tyder på at den ikke er så langt fra voksen, så kan det tyde på at det er såkalte «tusenbrødre», og altså stor tetthet. I motsatt retning peker at det ved en del andre anledninger har vært mulig å fange et stort antall individer i dammer med slike store tettheter (se Figur 13), men dette vil i høy grad avhenge av dammens dybde- og bunnforhold. Det er i alle fall såpass bra med skjul langs kanten av Postdammen at det burde være mulig for liten salamander å leve her selv med ganske høye tettheter av karuss.

Det ble ikke fanget noen rødlistede eller antatt sjeldne invertebrater i området, selv om én av artene (svevemyggen *Chaoborus pallidus*, Fig. 14) ikke er tatt i Oslo kommune tidligere, og en annen (vestlig flattusenbein *Polydesmus angustus*, Fig. 15) kun er tatt her én gang før. Begge disse artene er muligens i spredning; i hvert fall registreres begge på stadig nye steder. Ellers er det vannbillefaunaen som er mest mangfoldig i området, men heller ikke denne er spesielt rik (12 arter ble funnet, se Vedlegg)

Figur 14 og 15. Larve av svevemygg til venstre, voksent individ av vestlig flattusenbein til høyre (begge sakset fra Internett)

Konklusjoner

Generelt er det sparsomt med dammer i dagens kulturlandskap, og særlig innenfor sterkt utbygde arealer, som i Oslos byggesone. Derfor vil nesten enhver dam ha stor verdi for biologisk mangfold – ikke bare for artene som lever nede i dammen, men også for en lang rekke landdyr. Postdammen har, i tillegg til selve dammen, også et lite areal med ubebygde og ganske naturlige landområder rundt, og dette gir rom for et rikere dyre- og planteliv enn ved dammer som har kultiverte og velpleide arealer helt ned mot vannspeilet.

Postdammen har et bra biologisk mangfold, men er ikke av de rikeste i regionen. Kun to rødlistede arter ble påvist i 2008, og ellers et nokså gjennomsnittlig antall ferskvannsorganismer (se Vedlegg). Liten salamander (NT) er ganske vidt i Sør-Norge, mens stautstorr regnes som langt mer truet (EN), og har en mer begrenset utbredelse (se Figur 5 over). Alle bestander av denne arten må derfor ivaretas etter beste evne. Det er sjelden å finne såpass store bestander

som den i Postdammen, men også ellers i regionen (bl.a. Østensjøvannet/Bogerudmyra) finnes bestander som er like store og større (J. Wesenberg pers. medd.).

Stor andemat er svært dominerende på overflaten i Postdammen, og dekker her bortimot 100 % av vannspeilet. Slike forkomster er svært sjeldne i nasjonal målestokk. Arten er imidlertid kjent for å kunne variere en del i tetthet på en gitt lokalitet fra år til år, og det er ikke nødvendigvis slik at det hvert år vil være like mye stor andemat på Postdammen som ved kartleggingen i 2008. Denne arten var regnet som hensynskrevende i henhold til rødlisten som gjaldt fra 1998 til 2006, men ble tatt av listen i 2006. Det er diskusjon i botanikermiljøet hvorvidt dette var berettiget, og inntil videre bør vi anse slike bestander som den på Postdammen som bevaringsverdige, i den grad det går an å skjøtte dammen til fordel for en art som kan variere fra år til år, og sågar enkelte år kan være helt borte, slik det er kjent fra andre dammer i nærheten (J. Wesenberg pers. medd.).

For å konstatere hvilke amfibiearter som benytter en dam er det tvingende nødvendig med gjentatte besøk i og rundt dammen i flere påfølgende år. Ett enkelt besøk, som dette i 2008, er ikke nok til å få noen fullgod oversikt over situasjonen. Arter man klarer å påvise er greit, men man kan ikke slutte at de man *ikke* finner ikke benytter dammen i større eller mindre grad. I Postdammen er det tidligere registrert både spissnutfrosk og padde, og selv om disse ikke ble funnet i august 2008, så kan vi ikke gå ut fra at de ikke lenger finnes her.

Forholdet mellom fisk og amfibier er også vanskelig å utrede uten grundige og langvarige studier. Det er kjent at karuss finnes i dammen, og har vært her lenge, og ett lite individ (ca. 3 cm) ble også funnet i august 2008. Hvorvidt disse har noen innvirkning på bestandene av amfibier er vanskelig å vurdere. Det er kjent at de vanligvis har negativ innvirkning på i hvert fall salamandre, ved at de spiser egg og yngel, men det er også kjent at de kan sameksistere over lang tid. At kun to rumpetroll av liten salamander ble funnet i august 2008, tyder på at bestanden av liten salamander i dammen ikke er særlig stor, men dette kan ha andre årsaker enn tilstedeværelse av karuss, særlig om det ikke finnes større karuss i dammen. Det er såpass mye vegetasjon ute i dammen, i tillegg til at det finnes mindre vannansamlinger inne i sumpskogen vest i området, at det sannsynligvis vil være mulig for flere amfibiearter å finne skul og yngleplasser i området, selv om karuss skulle dominere i (andre) deler av dammen.

Området rundt dammen regnes som relativt velegnet for salamandre i landfasen, men om man vil optimalisere for slike, så kan man legge ut flere objekter som dyrene kan skjule seg under. Hvorvidt kravene til stor salamander er tilfredsstillt, eller med enkle midler kan tilfredsstilles, i området har undertegnede for liten erfaring til å vurdere.

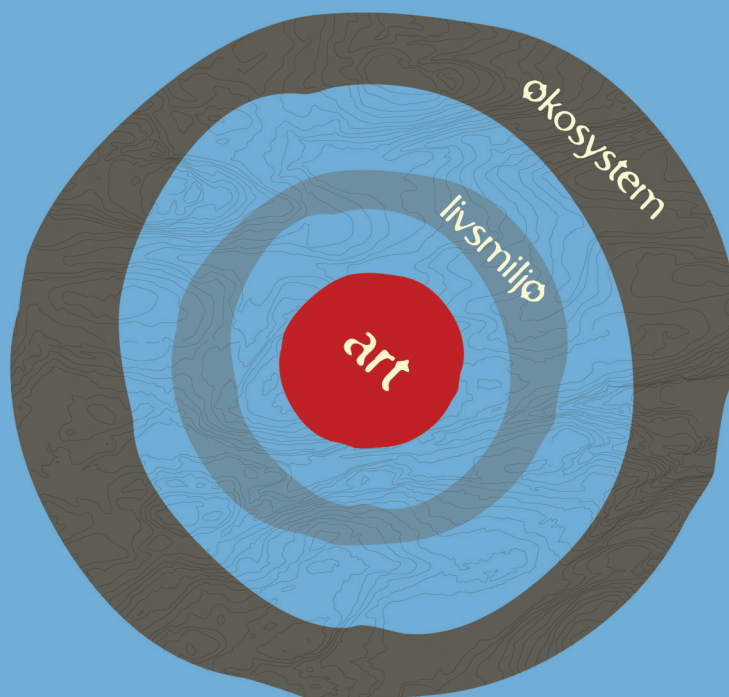
Den meget store bestanden av stor andemat, en relativt stor bestand av rødlistearten stautstorr og påvist yngling av liten salamander, samt gode leveområder for amfibier i landfasen, gir grunn til å fortsatt klassifisere dammen som svært viktig for biologisk mangfold, verdi A.

Alt i alt synes dammen og området rundt å være i en tilstand som er gunstig for biologisk mangfold, og det anses ikke nødvendig med noen umiddelbar skjøtsel. Det vil imidlertid bare være gunstig å fjerne noen flere trær rundt dammen for å gi bedre lys- og varmeinnstråling. Dette vil også redusere de store mengdene løv som faller i dammen hver høst og fører til oksygenfattige forhold, med utvikling av hydrogensulfid, i bunnsedimentene. Deler av dammen kan også godt graves opp, bl.a. for å fjerne noe løv og kvister.

Vedlegg.

Liste over registrerte land- og ferskvannsorganismer i og rundt Postdammen ved Kaptein Oppegaardesvei 8 på Nordstrand i Oslo 14. august 2008. Alle dyr er samlet og bestemt av Kjell Magne Olsen, BioFokus. M= hann, F= hunn, ad.= voksen, juv.= ungt, ikke kjønnsmodent dyr.

Norsk navn	Vitenskapelig navn	Antall	Kjonn/alder
Hundeigle	<i>Erpobdella octoculata</i>	1	ad.
Hesteigle	<i>Haemopsis sanguisuga</i>	1	ad.
Storskrukketroll	<i>Oniscus asellus</i>	2	M
Rathkeskrukketroll	<i>Trachelipus rathkii</i>	2	M+F
Vanlig småskrukketroll	<i>Trichoniscus pusillus</i>	2	F
Stor steinkryper	<i>Lithobius forficatus</i>	1	F
Klubbetusenbein	<i>Cylindroiulus punctatus</i>	2	M
Stortusenbein	<i>Cylindroiulus caeruleocinctus</i>	1	F
Skogtusenein	<i>Cylindroiulus britannicus</i>	1	M
Vestlig flattusenbein	<i>Polydesmus angustus</i>	2	M+juv.M
Trådbladbilleart	<i>Galerucella nymphaeae</i>	1	ad.
Kjempevannkalvart	<i>Dytiscus marginalis</i>	2	F
Kjempevannkalvart	<i>Hydaticus seminiger</i>	1	M
Damvannkalvart	<i>Rhantus exsoletus</i>	2	M+F
Storvannkalvart	<i>Agabus affinis</i>	3	F
Småvannkalvart	<i>Hydroporus angustatus</i>	11	M+F
Vannkjærart	<i>Hydrobius fuscipes</i>	4	M+F+juv.
Kulevannkjærart	<i>Coelostoma orbiculare</i>	4	M+F
Vannkjærart	<i>Enochrus coarctatus</i>	1	M
Vannkjærart	<i>Enochrus ochropterus</i>	4	M+F
Vannkjærart	<i>Anacaena lutescens</i>	7	F
Hårbilleart	<i>Cyphon laevipennis</i>	2	M+F
Svevemyggart	<i>Chaoborus pallidus</i>	2	juv.
U-myggeart	<i>Dixella amphibia</i>	16	juv.
Damdøgnflueart	<i>Cloeon inscriptum</i>	5	juv.
Buksvømmerart	<i>Hesperocorixa sahlbergi</i>	2	F+juv.
Vannløperart	<i>Gerris lacustris</i>	7	M+F
Vannløperart	<i>Gerris lateralis</i>	5	M+F
Liten skredder	<i>Hydrometra gracilentia</i>	1	juv.
Vannskorpion	<i>Nepa cinerea</i>	1	juv.
Strandtegeart	<i>Chartoscirta cincta</i>	5	M+F+juv.
Vanlig eitermaur	<i>Myrmica ruginodis</i>	1	W
Andematdamott	<i>Cataclysta lemnata</i>	4	M+F+juv.
Blågrønn øyestikker	<i>Aeshna cyanea</i>	2	juv.
Vanlig øyestikker	<i>Aeshna juncea</i>	3	juv.
Brunøyestikker	<i>Aeshna grandis</i>	x	ad.
Vårflueart	<i>Phacopteryx brevipennis</i>	5	M+F
Liten salamander	<i>Triturus vulgaris</i>	1	juv.
Karuss	<i>Carassius carassius</i>	1	juv.
Innsjøkulemusling	<i>Musculium lacustre</i>	3	ad.
Remskivesnegl	<i>Bathyomphalus contortus</i>	4	ad.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelse utgir en digital rapportserie som heter BioFokus-rapport, <http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>